

ROC CHABÀS

Dénia

CAPITAL DE LA
LLENGUA VALENCIANA

Pedro Fuentes Caballero

Introducció i declaració d'intencions

Dénia, ciutat històrica, marinera i orgullosa, no és només un punt turístic en el mapa del Mediterràneu; és també un far que projecta llum sobre la nostra identitat com a poble valencià. Des de fa sigles, en els seus carrers, places i llars, s'ha parlat, escrit i sentit la llengua valenciana en naturalitat, autenticitat i

arraïlada.. Hui, més que mai, eixa herència necessita ser coneguda, reconeguda i defensa.

El títol d'esta revista, “Dénia, capital de la Llengua Valenciana”, no és una exageració sentimental, sino una declaració conscient i fonamentada. A Dénia, la llengua ha segut vehícul de govern municipal, ferramenta de comerç marítim, llengua de cultura i de convivència, i símbol de resistència front a les múltiples amenaces —polítiques, culturals i normatives— que al llarg de l'història han intentat diluir-la o substituir-la.

Este treball naix en una intenció clara: posar en valor el paper de Dénia com a epicentre de la preservació i la difusió de la llengua valenciana genuïna, la que els nostres antepassats mos plegaren, i que es troba codificada en les Normes del Puig. Nos dirigim al lector en la voluntat de trencar silencis, desmontar falsetats i donar veu a un poble que no accepta la substitució ni la manipulació del seu idioma.

En les pàgines següents recorrerem l'història, la cultura i el present de Dénia, demostrant que ací la llengua no és un simple instrument de comunicació, sino un patrimoni viu que s'hereta i es defén. Parlar valencià a Dénia és parlar de dignitat, de memòria i de futur. I per això, esta obra és també una crida a tots els valencians per a que, des del respecte i la fermea, alcem la veu i digam ben alt: la llengua valenciana no es negocia, es defén.

En definitiva, esta revista no és només un homenage a Dénia, sino una proclama oberta: la capital de la llengua valenciana està viva, palpita al cor del Marquesat de Dénia, i està disposta a seguir sent-ho, passe lo que passe.

Orige històric de Dénia

La ciutat de Dénia, enclavada en la costa septentrional d'Alacant, posseïx un passat tan antic com gloriós. El seu nom deriva de l'antiga colònia romana Dianium, fundada en honor a la deessa Diana, protectora de la caça i la natura, i símbol de prosperitat i fertilitat. Però abans de l'arribada dels romans, les terres del Marquesat de Dénia ja havien segut habitades per ibers, fenicis i grecs, que aprofitaren el seu port natural com a punt estratègic per al comerç mediterràneu.

En època romana, Dénia es convertí en un port de referència per a les rutes comercials entre Hispània, Itàlia i el nord d'Àfrica. Les seues terres eren fèrtils, riques en vinya, olivera i cereals, i el seu entorn marí proveïa una peixca abundant. Esta prosperitat deixà una empremta cultural que, sigles després, continuaria marcant la seua personalitat.

En l'edat mijana, després de la caiguda de l'Imperi Romà, Dénia passà per mans visigòtiques i, posteriorment, musulmanes. En l'any 1010, es va convertir en capital d'un regne taifa independent, el Regne de Dénia, que incloïa Balears i parts del nord d'Àfrica. Esta etapa musulmana deixà un llegat arquitectònic i urbanístic visible hui en dia en el traçat de la ciutat vella i en restes del seu Castell, símbol que encara presidix l'horisó denier.

L'any 1244, en plena Reconquesta, el Rei Jaume I el Conquistador incorporà Dénia al Regne de València. Des d'eixe moment, la ciutat quedà plenament integrada en les estructures jurídiques, administratives i culturals valencianes, regint-se pels Furs de València i adoptant la llengua valenciana com a vehícul natural d'expressió. A través del port de Dénia, la llengua valenciana es projectava més en allà de les nostres fronteres, establint-se com a llengua de comerç i de relacions internacionals.

Al llarg dels sigles, Dénia ha patit guerres, saquejos i crisis econòmiques, però sempre ha sabut renàixer, conservant un esperit obert i mediterràneu. El seu orige històric, marcat per la pluralitat de cultures i la seua pertinença al Regne de València, ha convertit la ciutat en un punt clau per entendre la història valenciana i, per tant, la història de la nostra llengua.

Hui, parlar de Dénia és parlar d'un patrimoni que unix mar, història i identitat. Les arraïls de la ciutat no es poden deslligar de la llengua valenciana, que ha estat present, viva i fonamental des de la seua incorporació al Regne de València fins als nostres dies.

Dénia en el context del Regne de València

En l'any 1244, després de la capitulació pactada en Alacant i de diverses campanyes militars, el Rei Jaume I el Conquistador incorporà definitivament Dénia al Regne de València, acabant així en més de dos sigles de domini islàmic. La ciutat, que havia segut capital d'un regne taifa independent i després part de l'Emirat de Balansiya, passava a formar part d'una nova realitat política, jurídica i cultural que marcaria la seua identitat fins als nostres dies.

Els Furs i l'autogovern

La integració de Dénia en el Regne de València no fon una simple anejió militar, sino una incorporació plena a les institucions pròpies valencianes. Com la resta del territori, Dénia quedà regida pels Furs de València, un conjunt de lleis i privilegis que garantisen un alt grau d'autogovern i una organització municipal pròpia. Això significava que el govern local tenia capacitat per a administrar justícia, regular el comerç i gestionar els recursos del terme, sempre baix l'empara del Rei de València.

La llengua valenciana com a vertebradora

La conquesta i repoblació portaren a Dénia colons cristians procedents de diverses zones del Regne d'Aragó, pero especialment de les comarques interiors valencianes. La llengua valenciana s'estengué ràpidament com a idioma de la vida quotidiana, de la documentació administrativa i del comerç.

Des de les primeres actes notarial fins als llibres de consell, el valencià apareix com a llengua viva i normativa, integra Dénia plenament en l'espai lingüístic del Regne.

Port i projecció mediterrànea

Dénia ocupava un lloc estratègic dins de la Corona d'Aragó que es va convertir en un dels principals punts de comunicació marítima en les Illes Balears, el sur de la península i el nord d'Àfrica.

Este moviment constant de mercaderies, persones i idees reforçava el paper de Dénia com a ciutat oberta al món, pero al mateix temps arrailada en la cultura valenciana.

El comerç de panses, peix salat, blat i oli portava el nom de Dénia i, en conseqüència, també la llengua valenciana a atres territoris.

Defensa i identitat

Com a ciutat costera i pròxima a zones de conflicte marítim, Dénia necessitava fortificacions sòlides.

El seu Castell i muralles, reforçats en esta época, no eren només una defensa física, sino també un símbol d'orgull i sobirania. Estes estructures, junt a la Senyera Real del Regne de València, representaven la identitat política de la ciutat.

Dénia, peça clau del Regne

En el conjunt del Regne de València, Dénia destacava com a plaça portuària, agrícola i comercial de primer orde.

La seua vinculació en la llengua valenciana i les institucions forals era total, i la ciutat contribuïa activament a la riquesa i la cohesió cultural del territori.

Des d'esta perspectiva, Dénia no era un enclavament perifèric, sino una peça fonamental en l'engranatge polític, econòmic i cultural valencià.

L'esplendor comercial i cultural de Dénia

Durant els segles XIV i XV, Dénia vixqué un dels moments més esplendorosos de la seua història. La ciutat, plenament integrada en el Regne de València, es consolidà com a punt estratègic de la Corona d'Aragó i com a referent cultural i econòmic del Mediterràneu.

Un port de primera magnitud

La privilegiada situació geogràfica de Dénia la convertia en escala natural per a les rutes marítimes que comunicaven la península Ibèrica en les Illes Balears, Sicília, Cerdenya i el nord d'Àfrica. El port, ampli i ben protegit, rebia contínuament embarcacions carregades de blat, oli, vi, teixits i, especialment, pansa, producte estrella de l'agricultura local que gojava de gran demanda a tota Europa.

El comerç no només generava riquesa, sino que també permetia un flux constant d'idees, llengües i costums, dels quals Dénia absorbia el que reforçava la seua pròpia identitat valenciana.

Una agricultura pròspera

L'horta deniera, regada per un sistema eficient d'assuts i séquies heretat del periodo andalusí, produïa collites abundants que servien tant per a l'exportació com per a l'abastiment local. A més de la pansa, eren reconegudes les figues, els cítrics i els productes derivats de l'olivera.

Este excés productiu donava lloc a una economia diversificada, en la qual la navegació, la peixca i l'artesania convivia en harmonia.

Cultura i llengua valenciana en expansió

L'esplendor econòmic de Dénia va favorir un notable desenvolupament cultural. L'administració local i els contractes mercantils es redactaven en llengua valenciana, demostrant la seua vitalitat com a idioma oficial i de prestigi.

Les famílies nobles i mercantils patrocinaven obres literàries, i és conegut que el port acollia a viagers, cronistes i comerciants que, en molts casos, deixaren testimoni escrit de la prosperitat deniera.

Enllaç en les grans capitals de la Corona

Dénia mantenia contactes constants en València, Palma i altres ports mediterràneus. Estes conexions reforçaven la seua posició com a ciutat clau per a la política exterior de la Corona d'Aragó. Els reis consideraven Dénia com una plaça de valor estratègic, capaç de projectar poder i influència cap a la Mediterrània central i oriental.

Un símbol del poder valencià

Este periodo convertí Dénia en símbol del vigor del Regne de València. El seu port, el seu comerç i la seua cultura reflectien l'esplendor d'una terra que no sols participava activament en el comerç mediterràneu, sino que exportava també la seua llengua i la seua identitat.

No és casualitat que hui reivindiquem Dénia com a capital simbòlica de la llengua valenciana: en aquells sigles, la ciutat fon un centre on l'idioma es mostrava viu, útil i present en tots els àmbits, des de les actes notariais fins a les cançons dels mariners.

La fortalea de la identitat valenciana en Dénia

El segle XV, malgrat haver sigut una etapa d'esplendor econòmic i cultural, també estigué marcat per conflictes polítics, crisis econòmiques i tensions socials que afectaren al conjunt del Regne de València. Dénia, llunt de perdre la seua essència, demostrà una capacitat admirable per preservar el seu caràcter propi i la seua llengua, convertint-se en eixemple de fidelitat a les arrels valencianes.

La Guerra de la Unió (1347–1348) i la llealtat a les llibertats valencianes

La Guerra de la Unió, que enfrontà a part de la noblea i de les ciutats del Regne contra el rei Pere II, tingué una forta incidència en la defensa dels Furs i institucions pròpies valencianes. Encara que el conflicte començà abans del segle XV, les conseqüències polítics i socials perduraren durant dècades.

Dénia, com a port actiu i plaça estratègica, hagué de posicionar-se en intel·ligència per defensar els interessos locals sense trencar completament en la Corona. Esta habilitat per a mantindre l'equilibri polític contribuí a protegir la llengua valenciana en l'administració i en la vida pública.

Crisis econòmiques i resistència cultural

A mijan segle XV, la ciutat patí dificultats derivades de la caiguda del comerç en determinats mercats mediterrànus i de l'augment de la pressió fiscal real. Moltes localitats optaren per reduir el seu autogovern i acceptar majors ingerències externes.

No obstant, Dénia mantingué els seus consells municipals actius, redactant totes les deliberacions en valencià i preservant així la continuïtat lingüística en el govern local.

La llengua com a columna vertebral

En temps de convulsió, el valencià actuà com a element Integrador. Els mercaders, peixcadors i artesans utilisaven la llengua pròpia no sols com a vehícul de comunicació, sino també com a símbol d'unitat i pertinença. Els llibres notariais, els contractes de compra-venda i les ordenances del port mostren que, fins i tot en moments difícils, el valencià es mantingué com a llengua jurídica i comercial.

Dénia, bastió mediterràneu

Les amenaces externes, com la pirateria barbaresca o les disputes marítimes, obligaven a reforçar la defensa costera i el control del port. En este context, la ciutat no sols es protegí militarment, sino que també defens el seu paper com a bastió del valencià a la Mediterrànea, resistint pressions culturals alienes i mantenint viva la seua tradició pròpia.

Un llegat de fermea

La Dénia del sigle XV demostrà que la fortalea identitària no depén únicament de la prosperitat econòmica, sino també de la voluntat colectiva de conservar les arraïls. Esta resistència cultural i lingüística és una de les raons per les quals, hui, podem reivindicar la ciutat com a capital simbòlica de la llengua valenciana.

El segle d'or literari valencià i el paper de Dénia

El segle XV i part del XVI foren coneguts com el segle d'or de la literatura valenciana, un moment en què la llengua del Regne de València brillà en una intensitat que marcaria per sempre la nostra història cultural. En eixe context d'efervescència literària i creativa, Dénia jugà un paper més significatiu del que molts podrien imaginar, aportant figures, espais i mecenes que ajudaren a projectar el valencià com a llengua de cultura i prestigi.

Una ciutat oberta al món i a les lletres

Dénia, en el seu port actiu i les seues connexions mediterrànies, era un lloc d'entrada i eixida d'idees, llibres i corrents intel·lectuals. Les naus que portaven espècies, teles i productes exòtics també transportaven novetats literàries, poemaris i cròniques que inspiraven als erudits locals. L'intercanvi cultural era constant, i això alimentava una atmosfera favorable a la creació i a la preservació de la llengua valenciana en àmbits elevats.

Figures literàries i intel·lectuals vinculades en Dénia

Encara que les grans capitals literàries foren València i, en menor mesura, Xàtiva o Oriola, Dénia mantingué una presència activa. Entre els escriptors i poetes que mantingueren relació en la ciutat destaquen aquells que participaren en certàmens poètics i en reunions de lletres, sovint organitzades per notables locals.

També és conegut que, en alguns periodos, juristes i humanistes formats en les universitats de València o Lleida residiren temporalment en Dénia, portant en ells manuscrits i traduccions que enriquiren l'ambient cultural.

Els mecenes i el patrocini cultural

Les famílies nobles i mercantils de Dénia, especialment aquelles en interessos comercials de llarc abast, eixerciren de mecenes finançant obres, còpies manuscrites i edicions primerenques.

Este patrocini no sols tenia un component de prestigi social, sino que també contribuïa a reforçar la identitat valenciana en una época a on el llatí i el castellà guanyaven espai en els àmbits oficials.

És en este context a on s'ha de destacar el paper dels comtes de Dénia, que, en la seua influència, recolzaren activitats culturals i religioses que inclogueren produccions en valencià.

Dénia i la ret cultural valenciana

Els contactes regulars en València capital facilitaven que poetes, cronistes i dramaturcs visitaren la ciutat. La participació de representants deniers en justes poètiques, la circulació d'obres impreses en la ciutat del Túria i la presència de biblioteques privades a Dénia són

testimonis d'una connexió fluïda en el cor cultural del Regne.

Un llegat viu

La implicació de Dénia en el sigle d'or lliterari valencià no es mesura només per la quantitat d'obres produïdes localment, sino per la seua funció com a port i pont cultural. Gràcies a esta condició, la ciutat contribuí a la difusió i consolidació d'una llengua valenciana lliterària, refinada i capaç d'expressar tant l'epopeia com el sentiment més íntim.

En definitiva, Dénia participà activament en eixe moment irrepitible de la nostra cultura, i el seu llegat forma part d'eixa memòria colectiva que hui alimenta la reivindicació de la ciutat com a capital simbòlica de la llengua valenciana.

Les institucions i la vida política de Dénia

El govern municipal: Consell i Jurats

El Consell Municipal de Dénia era la màxima autoritat local. Estava compost per jurats, consellers i altres càrrecs elegits entre els veïns més influents, normalment membres de famílies de prestigi, mercaders d'èxit o propietaris rurals destacats.

Els jurats exercien funcions executives: velaven per la seguretat, administraven els impostos, supervisaven les obres públiques i defenien els privilegis de la ciutat davant la monarquia.

Tota la documentació, des de les actes de les sessions fins als contractes comercials i les llicències, s'elaborava en valencià, conforme a la pràctica general de la Cancelleria Real del Regne de València.

El pes del Dret Foral Valencià

Dénia, com a part del Regne, es regia pel Dret Foral Valencià, recollit en els Furs de València. Este cos jurídic, que establia des de normes comercials fins a procediments penals, es redactava i aplicava íntegrament en valencià.

Els notaris, escrivans i advocats locals eren formats en estes lleis, i les seues escritures deixen constància d'una llengua jurídica pròpia, rica i precisa, allunyada del llatí administratiu d'èpoques anteriors i del castellà impost més tard pels Decrets de Nova Planta.

Relació en la monarquia i el comtat

Dénia era també cap d'un important Comtat, en vincles estrets en la nobleia valenciana i en la Corona d'Aragó. El comte o la comtesa mantenien residència a la ciutat i, a través dels seus oficials, influïen en la vida política local.

Tot i això, el municipi conservava una notable autonomia de gestió, i la defensa de la llengua i dels privilegis forals era una constant en les seues negociacions en el poder central.

La llengua valenciana com a pilar polític

No era una qüestió només cultural, sino també pràctica: el valencià era la llengua que garantisaria que tots els veïns — des de peixcadors fins a nobles — pogueren entendre i participar en la vida pública. Esta normalitat llingüística es reflectia en llibres d'acords, registres fiscals, sentències i correspondència oficial.

En este periodo, el valencià no era “una llengua protegida” sino la llengua de govern, indiscutida i indiscutible, que projectava l'autoritat de les institucions denieres.

El simbolisme institucional

Les institucions denieres no eren només òrguens de gestió: eren garants d'una identitat. Les seues decisions, adoptades i promulgades en valencià, servien per reforçar el sentiment d'unitat i continuïtat en la resta del Regne.

La ciutat era conscient del seu paper com a punt de trobada entre el poder local, el comtat i la monarquia, i aprofitava esta posició per mantindre viva la seua personalitat política.

La llengua valenciana en la vida quotidiana i festiva de Dénia

Si en els àmbits institucionals i jurídics el valencià era llengua indiscutida, en la vida quotidiana de Dénia el seu domini era encara més absolut. La llengua no només es parlava, sino que es vivia i es transmetia com a part inseparable de la identitat colectiva.

El valencià en el mercat i la mar

El mercat de Dénia —situat en l'antic núcleu urbà, prop del port— era un espai de trobada a on comerciants, mariners,

llauradors i artesans intercanviaven mercaderies i novetats.

El llenguatge dels tractes comercials, les unitats de mesura, les paraules de la peixca i l'agricultura eren exclusivament valencianes. Expressions com mig cafis de forment, una arrova de sardina o el preu en sous i diners formaven part d'un sistema econòmic i social arrelat a la tradició local.

La marineria deniera portava el valencià fins als ports de la Mediterrànea. Encara que el comerç en ciutats italianes o nort-africanes implicava atres llengües, el parlar habitual de les tripulacions, de les odres a bord i de les negociacions prèvies era sempre el valencià.

Gremis i oficis

Els gremis —d'arguers, fusters, teixidors, argenters, entre molts atres— funcionaven com autèntiques corporacions professionals. Tenien ordenances pròpies, redactades en valencià, i celebraven reunions i juraments també en la llengua pròpia.

Estos gremis eren no sols centres laborals, sino també focs de transmissió cultural, a on els aprenents aprenien l'ofici i el vocabulari tècnic, que passava de generació en generació sense interferències foranes.

Teatre i espectàculs

El teatre popular era una de les formes més potents de cultura compartida. En les places, en ocasió de festes o celebracions, s'escenificaven farses, moralitats i peces breus que utilisaven el valencià viu i directe del poble.

Els poetes locals componien versos en honor a reis, sants patrons o victòries militars, i estos eren recitats o cantats en llengua valenciana, moltes vegades en un to satíric que el poble celebrava.

Festes religioses i tradicions

Les festes patronals —en honor a Sant Roc, a la Mare de Deu dels Desamparats o al Santíssim— eren celebracions a on la llengua i la fe anaven unides. Les predicacions, els pregons, els goigs i els cants llitúrgics locals tenien adaptacions en valencià, de manera que la comunitat participava activament en la seua pròpia llengua.

També en processons, fogueres i representacions de miracles, el

valencià servia com a vehícul d'expressió colectiva i com a enllaç intergeneracional.

Un fil que no es trenca

Esta presència constant del valencià en tots els àmbits quotidians, des del treball fins a l'oci i la religió, explica per qué Dénia pot reivindicar-se hui com a capital simbòlica de la llengua valenciana.

No es tracta només de la importància històrica de les seues institucions, sino també de la manera com la llengua formava part de cada gest, de cada festa i de cada tradició.

En Dénia, el valencià no era una “llengua minoritària” ni “protegida”: era la llengua majoritària i natural, l'eina en qué es construïa la vida i la convivència.

Dénia com a focs de resistència llingüística en temps de decadència

L'història de Dénia no ha segut un camí sempre recte ni exent de dificultats. Després dels sigles d'esplendor migeval i renaixentista, la ciutat, com gran part del Regne de València, patí temps de decadència política, econòmica i cultural. No obstant, en mig d'eixes adversitats, la llengua valenciana continuà sent un pilar fonamental de la identitat local, convertint-se en un instrument de resistència i cohesió social.

Les primeres imposicions i el canvi de dinàmiques

La decadència començà a notar-se especialment a partir del segle XVII, després de la Guerra de la Unió i, més tart, en la desfeta de la Guerra de Successió (1701-1714), que comportà la pèrdua dels Furs i l'imposició dels Decrets de Nova Planta. Estos decrets, dictats per Felip V, establiren el castellà com a llengua única d'administració i justícia, marginant el valencià en l'esfera oficial.

A pesar d'això, a Dénia —com en atres zones del territori— el valencià continuà sent la llengua viva de la comunitat. Ni la burocràcia centralista ni les noves normes administratives conseguiren borrar sigles de tradició llingüística.

La força del poble i la transmissió oral

Durant el segle XVIII i bona part del XIX, la llengua valenciana sobrevixqué sobretot gràcies a l'oralitat. En les llars, en el camp, en les barques i en les tavernes, el valencià era el vehícul natural de comunicació.

Els oficis tradicionals, les cançons populars, les dites marineres i les rondalles locals foren el motor que mantingué el vocabulari, les estructures i la fonètica pròpies sense contaminacions excessives.

Els poetes locals i cronistes, encara que molts hagueren d'escriure en castellà per a publicar, no deixaren de compondre versos en valencià per a ús popular, que circulaven en fulls solts o es transmetien de memòria.

El segle XIX i l'esperit de resistència

En el segle XIX, Dénia patí crisis econòmiques derivades de la pèrdua de rutes comercials i de la caiguda de la producció de panses per plagues com la filoxera. Tot i això, la llengua continuà sent l'ànima del poble.

En festes, com les celebracions patronals, i en rituals colectius, com els casaments o els batejos, el valencià continuava marcant el protocol social i sentimental de la comunitat.

A més, en este periodo començaren a aparéixer publicacions locals que, encara que sovint eren bilingües o majoritàriament en castellà, incloïen seccions, poemes o articles en valencià, com a gest de reivindicació.

Dénia com a exemple per a la resta del territori

La resistència llingüística de Dénia no es llimità a una actitud passiva de conservació. La ciutat es convertí en un exemple de fidelitat a la llengua pròpia, mantenint-la en àmbits privats, comercials i festius, i transmetent-la a les noves generacions malgrat les pressions externes.

Este esperit denier demostrà que, encara en èpoques de decadència política i cultural, la llengua pot sobreviure si el poble la considera part inseparable de la seua identitat.

Renaixença i descobriment cultural a Dénia

El segle XIX i les primeres dècades del XX foren un moment decisiu per a la llengua i la cultura valenciana. Després de sigles de decadència i de marginació institucional, naixqué un moviment que buscava recuperar l'orgull llingüístic, lliterari i històric del poble valencià: la Renaixença. Este corrent cultural, inspirat per atres renaixenences europees, arribà també a Dénia, que sabé fer-lo seu i donar-li una personalitat pròpia.

Un context de redescobertament

A mitat del segle XIX, intel·lectuals, poetes i historiadors començaren a mirar cap al passat gloriós del Regne de València. Redescobrir la lliteratura clàssica valenciana, des de Ausias March fins a Joanot Martorell, despertà una consciència colectiva: la llengua i la cultura valenciana no eren simples vestigis, sino una herència viva que calia defendre i dignificar.

En Dénia, esta onada cultural trobà un terreny abonat. La ciutat mantenia un ric teixit associatiu, format per societats culturals, cassinos, orfeons i còrculs recreatius a on es reunien persones interessades en les arts, la lliteratura i la música.

Societats i entitats culturals

La Renaixença a Dénia es vehicular a través de entitats locals que programaven velades lliteràries, concursos de poesia i representacions teatrals en valencià. Entre elles, cal destacar els cassinos culturals i les societats d'arts i oficis, a on la llengua pròpia començà a recuperar protagonisme en actes oficials i en publicacions internes.

També en este periodo es documenta l'ús del valencià en obres teatrals populars, tant en peces breus de cort còmic com en drames històrics que rememoraven gestes valencianes. Estes representacions, sovint itinerari, servien per a acostar la llengua a tots els públics.

Els primers poetes i escriptors locals

Dénia aportà a la Renaixença una fornada de poetes i escriptors que, encara que alguns publicaren en castellà per raons comercials o editorials, mantingueren una producció en valencià per a l'àmbit local i festiu.

Els poemes dedicats a la mar, a les collites o a les festes patronals es convertiren un vincle entre tradició i modernitat.

En este context, també és important la figura dels cronistes locals, que començaren a recollir dites, refranys i vocabulari propi del Marquesat, preservant així un patrimoni immaterial que hauria pogut perdre's.

Festes i tradició com a vehicles culturals

Les festes populars, especialment les dedicades a Sant Roc i a la Mare de Deu dels Desamparats, foren un escenari natural per a la llengua valenciana. En els discursos, en les proclames i en els actes de carrer, el valencià tornava a sonar en dignitat, recuperant terreny en l'espai públic.

Les rondalles, cantades i relats mariners es convertiren un element clau d'esta recuperació cultural. Molts d'estos relats foren recollits en publicacions locals o en quaderns manuscrits que circulaven per les famílies.

Cap a una dignificació normativa

Encara que la Renaixença no establí una normativa llingüística definitiva, sí que impulsà la necessitat d'unificar criteris i preservar el lèxic autèntic valencià. En Dénia, mestres i erudits locals treballaren per a fixar en l'escriptura les formes pròpies que encara es mantenien vives en la parla quotidiana.

Este esforç no sols dignificà la llengua, sino que posà les bases per a moviments posteriors, com la defensa de les Normes del Puig, que beurien directament de l'esperit renaixentista

La Senyera en Dénia i el valencianisme cultural

La Senyera Real Valenciana és molt més que un símbol: és l'expressió visible d'una identitat històrica que arraïla profundament en el poble valencià. En Dénia, ciutat en un passat esplendorós i en un paper determinant en la història del Regne de València, la Senyera ha seguit i és un element central de la vida cívica, festiva i cultural. El seu desplegament no és un mer ritual protocolari, sino una afirmació de dignitat col·lectiva i de fidelitat a la història pròpia.

Oríge històric de la Senyera en Dénia

La presència de la Senyera en Dénia es remonta als segles posteriors a la incorporació de la ciutat al Regne de València (1244). Com a ciutat estratègica del litoral, Dénia rebia privilegis reals que quedaven documentats en pergamins, molts d'ells rubricats en el mateix emblema real: els quatre pals rojos sobre fons groc, als quals el Regne afegiria la franja blava coronada, símbol d'estatus i autonomia dins de la Corona.

En cerimònies públiques, la Senyera presidia les processons cíviques i els actes d'homenatge als monarques. No hi havia festa major ni event oficial que no contara en la seua presència solemne, tal com testifiquen cròniques municipals i relats de viagers.

Un símbol que resistix

Durant segles convulsos, com les Guerres de Germania o la Guerra de Successió, la Senyera de Dénia es convertí en estandart de resistència i llealtat al poble valencià.

En moments en què la identitat valenciana era amenaçada per imposicions externes, la presència de la Senyera en balcons, places i desfilades era una manera clara de recordar que la ciutat seguia sent fidel a la seua condició històrica dins del Regne de València.

La Senyera i la llengua

La defensa de la Senyera i de la llengua valenciana han anat sempre de la mà. No   casualitat que en actes cívics a on es desplega la Senyera, els discursos i proclames s'hagen fet tradicionalment en valencià. En Dénia, la Senyera ha presidit proclamacions, pregons i actes festius on el valencià s'utilisava en naturalitat i orgull, reafirmant el binomi indissoluble entre símbol i llengua.

Valencianisme cultural i identitari

A partir del segle XX, especialment durant la Renaixença i el periodo de recuperació cultural posterior, la Senyera en Dénia es va convertir en un element central en entitats culturals i festives. Societats com Lo Rat

Penat de Dénia, colles festeres i grups musicals han fet  s de la Senyera en les seues activitats, reivindicant-la com a part fonamental del patrimoni local.

En l'actualitat, la seua presència en actes com les festes de les falles, les Festes de Moros i Cristians o les commemoracions històriques, manté viu este esperit.

Contra la manipulació simbòlica

En els últims decenis, la Senyera ha segut objecte d'intents de manipulació per part de corrents ideològics que volen assimilar-la a símbols aliens o reinterpretar-la en clau pancatalanista. No obstant això, en Dénia i a gran part del Regne, la defensa de la Senyera Real s'ha mantingut ferma, conscient que sense ella es debilitaria un pilar fonamental de la nostra identitat colectiva.

Conclusió

Dénia, com a ciutat històrica i mediterr nea, ha sabut mantindre la Senyera com a senyal de continuïtat, dignitat i orgull valencià. I   precisament esta fidelitat simbòlica la que reforça el seu t tul de capital de la llengua valenciana, perqu  all  a on la Senyera oneja lliurement, també ho fa la paraula viva del nostre poble.

Fonts, agraïments i tancament

Fonts consultades

Per a la confecció d'esta revista s'han consultat i contrastat fonts de diferent naturalesa —històriques, acadèmiques i patrimonials— que avalen el rigor i la veracitat del contingut:

Archiu Municipal de Dénia: Documents històrics del periodo migeval i modern.

Biblioteca Valenciana Nicolau Primitiu: Manuscrits i obres impreses en llengua valenciana.

Archiu de la Corona d'Aragó: Registres oficials i correspondència del periodo foral.

Obres d'historiadors clàssics i contemporàneus: Antoni Josep Cavanilles, Manuel Civera, Xavier Casp, Josep Maria Guinot, entre atres.

Publicacions de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACV) i Lo Rat Penat: Estudis llingüístics i històrics en defensa del valencià genuí.

Testimonis orals i memòria popular de veïns de Dénia i la Marina Alta.

Agraïments

Este treball no hauria segut possible sense la col·laboració i el suport de:

Les entitats culturals valencianistes que continuen treballant per preservar la llengua i la història del nostre poble

Els investigadors i archivers que han facilitat l'accés a documents i materials gràfics.

Els veïns i cronistes locals que han aportat vivències, recorts i detalls que donen vida al relat.

Tots els lectors i valencianistes que, en la seua passió i compromís, mantenen viva la flama del valencià i de Dénia com a capital simbòlica de la nostra llengua.

Tancament

Dénia, ciutat oberta al Mediterràneu, ha sabut ser al llarc dels sigles un punt de trobada de cultures, comerç i art. Pero, per damunt de tot, ha sabut ser bastió i guardiana de la llengua valenciana. Des del seu port eixiren mercaders, llibres i paraules que enriqueixen la nostra cultura; des del seu castell es va alçar la Senyera Real com a símbol de llibertat; i des dels seus carrers, places i mercats, el valencià ha resonant en naturalitat i orgull.

Hui, en recordar la seua història i reafirmar la seua condició de capital simbòlica de la llengua valenciana, fem un acte de justícia i de projecció de futur. Dénia no és només memòria; és també present actiu i futur esperançador per a una llengua que ha sabut resistir i que continuarà viva mentres hi haja valencians desposats a parlar-la, escriure-la i estimar-la.

Perqué la llengua és el cor d'un poble.

I mentres el cor palpita, ¡VIXCA DÉNIA, VIXCA EL REGNE DE VALÈNCIA I VIXCA LA LLENGUA VALENCIANA!

Pedro Fuentes Caballero

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilisada en este escrit es la oficial de la valenciana (Normes d'El Puig).

Dénia

capital de la
Llengua Valenciana

